



ETNINĖS KULTŪROS GLOBOS TARYBA

Biudžetinė įstaiga, J. Tumo-Vaižganto g. 4-1, LT-01108 Vilnius, tel. (8 5) 210 7161, faks. (8 5) 210 7160, el. p. info@ekgt.lt.
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188756614

LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetui

2018-04-09 Nr. S-101

LR Seimo Kultūros komitetui

LR Seimo Laikinajai etninės kultūros grupei

DĖL LITUANISTIKOS PRIORITETO UŽTIKRINIMO BEI ETNOLOGIJOS IR FOLKLORISTIKOS STUDIJŲ KRYPTIES GRAŽINIMO

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (toliau – Įstatymas) yra įtvirtintas lituanistikos tyrimų ir studijų prioritetas. Lituanistiniai tyrimai apima ne tik fundamentinius lietuvių kalbos, etnologijos, raštijos, kultūros ir istorijos paveldo tyrimus, bet ir nematerialaus bei dokumentinio lituanistikos paveldo kaupimą, sistemimą, saugojimą ir sklaidimą (Įstatymo 12 str. 4 d. ir 4 str.). Lituanistinių tyrimų ir studijų svarba siejama su esminių tautos tapatybės išsaugojimo, stiprinimo Lietuvoje ir užsienyje bei jos raidos uždavinių sprendimu, todėl Įstatymas pripažįsta lituanistinius tyrimus bei studijas vykdančių institucijų veiklą kaip nacionalinės svarbos veiklą (Įstatymo 3 str. 3 d.).

Nepaisant tokio išskirtinio Įstatymu įtvirtinto lituanistinių tyrimų statuso, žemesnieji teisės aktai nesudaro galimybių šį prioritetą įgyvendinti:

1. 2016 m. pabaigoje keičiant studijų krypčių sąrašą (žr. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymą 2016 m. gruodžio 1 d. Nr. V-1075 „Dėl studijų krypčių ir krypčių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašo, jo keitimo tvarkos, kvalifikacinių laipsnių sąrangos ir studijų programų pavadinimų sudarymo principų patvirtinimo“), buvo išbraukta Etnologijos ir folkloristikos studijų kryptis. Taip buvo nutraukta etnologijos ir folkloristikos plėtrą Lietuvoje užtikrinanti grandinė, jungianti šios krypties specialistų rengimą visų trijų pakopų studijose (bakalauro, magistrantūros ir doktorantūros) bei etnologijos mokslą, kurio kryptis įvardyta kaip atskira mokslo kryptis 07H (žr. LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymą 2012 m. spalio 16 d. Nr. V-1457 „Dėl mokslo krypčių patvirtinimo“). Nors jungtinės etnologijos doktorantūros studijos šiuo metu dar tebevykdomos (LMTA, LLTI ir VU bei KU, LII ir VDU), tačiau pirminės šios grandinės dalies panaikinimas nulemia tolimesnėje perspektyvoje visišką etnologijos ir folkloristikos mokslų išnykimą Lietuvoje. Etnologijos ir folkloristikos studijų kryptis yra kertinis akmuo, nuo kurio priklauso ir kiti etninės kultūros plėtros politikai svarbūs dėmenys – etnologo ir (ar) folkloristo profesijos išsaugojimas (tokių specialistų ypač trūksta savivaldybėms, muziejams ir kitoms kultūros įstaigoms); etnokultūrinio ugdymo plėtra; pedagogų, kultūros, turizmo ir kitų susijusių specialybių darbuotojų kvalifikacijos kėlimas etninės kultūros srityje; galimas dvigubų specialybių, tarp kurių viena būtų etnologinės krypties, įvedimas (žr. pridedamą schemą).

2. Lituanistinėms studijų programoms Švietimo ir mokslo ministerija nustato itin aukštus reikalavimus dėl minimalaus stojančiųjų skaičiaus, nors kai kurioms kitoms programoms tokie reikalavimai yra žemesni. Tai yra bene pagrindinė priežastis, kodėl etnologijos studijų programos buvo uždarytos ir šiuo metu Lietuvoje nebeliko nė vienos aukštosios mokyklos, kuri ruošų etnologus (išskyrus Lietuvos muzikos ir teatro akademiją, kuri dar rengia specialistus pagal Muzikinio folkloro studijų programą, tačiau ir ji netrukus bus reorganizuota).

3. Universitetinės aukštosios mokyklos nėra Įstatymu įpareigos savo statutuose įvardyti prioritetinį statusą tų savo padalinių, kurie įgyvendina lituanistinius tyrimus ir studijas, kad būtų užtikrinamas tame pačiame įstatyme įvardytas lituanistikos studijų prioritetas. Todėl vadovaudamosios universitetų autonomija gali nevaržomai vykdyti pertvarkas, naikinančias per ilgą laiką susiformavusius lituanistinius centrus, ištirpdant naujuose dariniuose jų specifiką.

4. Įstatymu įtvirtintas lituanistikos prioritetas buvo pamirštas ir rengiant „Valstybinių universitetų tinklo optimizavimo planą“ (toliau – Planas), patvirtintą LR Seimo nutarimu Nr. XIII P-717(3) 2017 m. birželio 27 d. Šiame Plane visiškai neužsiminta, kaip po pertvarkos bus užtikrinamas lituanistinių tyrimų ir studijų tęstinumas, optimizuojant juos vykdančius universitetus (ŠU ir LEU, kai pastarasis, pavyzdžiui, balakauro studijų programą „Istorija ir pilietinis ugdymas“ vykdo kartu su Lietuvos karo akademija). Todėl kyla grėsmė, jog ši pertvarka gali iš esmės susilpninti lituanistines studijas ir tyrimus Lietuvoje.

5. Lituanistikos prioriteto nepaisoma ir vertinant lituanistinius tyrimus vykdančių mokslininkų veiklą. 2017 m. rugsėjo 26 d. švietimo ir mokslo ministrė įsakymu Nr. V-706 patvirtino „Palyginamąjį ekspertinį mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos vertinimo reglamentą“, kuriame į vertinimo kriterijus yra įtraukiami tik pranešimai konferencijose užsienyje, bet ne Lietuvoje. Vis labiau įtvirtinant mokslinės sklaidos užsienyje ir projektinio finansavimo prioritetą, ne tik pažeidžiamas lituanistikos prioritetas, bet ir žlugdomi fundamentiniai lituanistiniai tyrimai, kurie yra itin imlūs laikui ir lėšoms, nes reikalingi parengiamieji tyrimai (pavyzdžiui, ekspedicijos etnologijoje ir folkloristikoje, archyvinių garso bei vaizdo įrašų studijavimas etnomuzikologijoje ir kt.). Reglamente išvardyti vertinimo kriterijai neapima lituanistinių darbų įvairovės, nors dauguma jų turi didžiulę reikšmę tiek Lietuvos visuomenei (pavyzdžiui, etnokultūrinio ugdymo programų ir vadovėlių rengimas), tiek UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimui Lietuvoje.

Siekdama užtikrinti lituanistikos prioriteto įgyvendinimą Lietuvoje, Etninės kultūros globos taryba siūlo:

1) papildyti Studijų krypčių ir krypčių grupių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašą, įrašant Etnologijos ir folkloristikos studijų kryptį;

2) sudaryti lituanistinėms studijoms išskirtines sąlygas – atsisakant nustatyto pernelyg didelio minimalaus stojančiųjų skaičiaus; skiriant pasirinkusiems šias studijas tiek valstybės finansuojamus „krepšelius“, tiek stipendijas; formuojant valstybinį užsakymą aukštosioms mokykloms ir skiriant tikslinį finansavimą lituanistinėms studijoms vykdyti;

3) papildyti Mokslo ir studijų įstatymą nuostatomis, kad universitetinės aukštosios mokyklos savo statutuose privalo įtvirtinti lituanistikos prioriteto įgyvendinimo tęstinumą;

4) vykdant valstybinių universitetų ir mokslo institutų pertvarką, išsaugoti lituanistikos centrus mokslo ir studijų institucijose Lietuvoje;

5) patobulinti „Palyginamąjį ekspertinį mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtos vertinimo reglamentą“, įtraukiant į mokslinės veiklos vertinimo kriterijus lituanistinės mokslinės produkcijos sklaidos Lietuvoje prioritetą, platesnės lituanistikos darbų įvairovės vertinimą;

6) sudaryti sąlygas vykdyti Lietuvoje fundamentinius lituanistinius tyrimus, sukuriant lankstesnius tokių tyrimų vertinimo kriterijus.

Prašome šia tema surengti Seime klausymus, kurių metu būtų galima išsamiau panagrinti aukščiau įvardytas problemas.

PRIDEDAMA. Schema „Etnologijos ir folkloristikos studijų krypties sąsaja su kitais svarbiais etninės kultūros plėtos politikai dėmenimis, 1 lapas.

Tarybos pirmininkė

Dalia Urbanavičienė

A. Daraškevičienė, +370 5 2107160, el. p. audrone.daraskeviciene@ekgt.lt

**Etnologijos ir folkloristikos studijų krypties sąsaja
su kitais svarbiais etninės kultūros plėtros politikai dėmenimis**

